ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

DIEVS, SVETI LATVIJU!

ГОЛАС БЕЛАРУСА

№2 травень 1989 г. ≡ выходзіць з 1925 года ((з перапынкам))

ГРАМАДЗКА-КУЛЬТУРНАЕ ВЫДАНЬНЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА КУЛЬТУРЫ «СЬВІТАНАК» МЕСТА РЫГА

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ РАДЫ

19 КАСТРЫЧНІКА РАСШЫРАНАЕ ПАСЯДЖЭНЬНЕ РАДЫ БКТ "СЬВІТАНАК" ВЫРАШАЛА УВАЙСЬЦІ У КАНФЭДЭРАЦЫЮ БЕЛАРУСКІХ СУПОЛАК /КБС/.

/КБС з'яўляецца аддзелам Беларускага Народнага Фронту, а Каардынацыйная рада КБС --Радай упаўнаважаных маладзёжных групаў падтрымкі Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне"/

БЕЛАРУСЫ У НЕЗАЛЕЖНАЙ ЛАТВІІ *) 1928 Г.

НЕКОЛЬКІ СЛОЎ АБ БЕЛАРУСАХ НАОГУЛ.

Усяго беларусаў на сьвеце каля 12.000.000 чалавек. Пераважная большасьць з гэтае лічбы жыве на сваёй бацькоўшчыне, Беларусі, якая ахоплівае аграмадны прастор у 300.000 квадратовых кілёмэтраў і складаецца з былых расійскіх губэрняў: Менскай, Магілёўскай, Гародзенскай і частак губэрняў Віцебскай, Віленскай, Смаленскай, Чарнігаўскай і Пс코ўскай /Апочка і Вялікія Лукі/. Каля 600.000 чалавек з вышэй паказанай лічбы беларусаў самахоць выселілася да Усясьветнай вайны ў Амэрыку і Сібір каб атрымаць тамака кавалак зямлі, або працу, а яшчэ больш беларусаў было прымусова выселена з Беларусі царскай уладай у часе вайны. У 1915 годзе блізка што каля 1.500.000 беларускіх сялян было сагнана са сваіх гаспадарак у Гародзеншчыне, Меншчыне ды Віленшчыне і накіравана ў Туркестан, у Сібір і на Мурман.

*) Нарыс гэты зьяўляецца кароткім выняткам з кнігі К. Езавітава "Беларусы ў Латвіі".

Ня гледзячы на неспакойныя і цяжкія варункі нацыянальна-дзяржаўнага жыцьця Беларусі ў мінулым, беларуская культура заўсёды стаяла на высокай ступені. Даволі сказаць, што друкаваньне кніжок на Беларусі зьявілася ўжо ў 1525 годзе, г.ё. праз 85 гадоў насьля таго, як Гутэнберг прыдумаў кнігадрук. У Маскоўшчыне кнігадрук зьявіўся пазьней за Беларусь на паўстагодзьдзя, а таму маскоўцы, якія цяпера ка часта-густа ганьбяць беларусаў, самі чэрпалі культуру з беларускіх крыніц і доўгі час выхоўваліся ў ёй, атрымліваючы з Беларусі кнігі. Наскολькі высока стаяла беларуская культура відаць і з таго, што беларуская біблія Ф. Скарыны паявілася трэцяй у сьвеце /першая-нямецкая, другая - чэская/, а Беларускі Статут Законаў і да гэтага часу лічыцца адным з лепшых.

Два народы, палякі з захаду і маскоўцы з усходу, увесь час рабілі напады на Беларусь, дамагаючыся палпарадкаваць яе сваім уплывам. Маскоўцам пашанцавала больш чым палякам і яны гадоў 150 трымалі беларусаў у сваіх руках. Аднак, ні прымусы, ні забарона беларускіх кніжак, газэт, казаньняў у касьцёле і царкве, ні арышты, суды і ссылкі ў Сібір беларускіх дзеячоў і паэтаў,- ня здолелі зьнішчыць беларускага народу і не пагасілі ў ім імкненьня да сваей нацыянальнай культуры і дзяржаўнасьці.

Пасьля расійскай рэвалюцыі 1917 году, беларусы пачалі дамагацца сваей дзяржаўнасьці. У сьнежню 1917 году беларусы склікалі свой Установчы сойм, Першы Усебеларускі Кангрэс, які абвесьціў Беларусь рэспублікай у фэдэрацыі з Масковіяй, Украінай і іншымі старонкамі былой Расеі, а затым 25 сакавіка 1918 году Рада Беларускае Народнае Рэспублікі абвесьціла Беларусь незалежнай дзяржавай і выбрала сабе Урад

Першы Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ня змог утрымаць уладу на Беларусі ў сваіх руках і змушаны быў эміграваць за-межы,- але беларускія селяне і рабочыя і студзеня 1919 году абвесьцілі новы Урад Беларускай Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі. Гэты Урад таксама не адразу ўмацаваўся, і ў яго было шмат няўдачаў і зьменаў, аднак беларускія працоўныя массы прыйшлі яму на дапамогу і Урад гэты існуе да гэтага часу.

усё менш ідзе спрэчак і аб беларускай мове.
Пасьля таго, як у Савецкай / Радавай / Беларусі
адчыніліся 4 вышэйшых беларускіх школы, больш
дзясятка рожных тэхнікумаў і больш 4.000 пачат-
ковых школ з беларускай мовай выкладаньня, пась
ля таго, як усе установы пачалі карыстацца бела
рускай мовай у сваіх афіцыяльных паперах, -спрэ
чацца аб патрэбе беларускае мовы ўжо позна. Бе-
ларуская мова ўжо заваявала сабе права на дзяр-
жаўную мову і з'яўляецца цяперака такой жа дзяр
жаўна-патрэбнай мовай як і латыская, і расейская
і нямецкая, і француская і іншыя мовы.

АГУЛЬНЫЯ УВАГІ АБ ЛАТВІІ.

Беларусы і латышы - адвечныя суседзі. Дзень,
калі яны ўпершыню спаткаліся і пазнаёміліся, хава
ецца ў глыбіні сівых вякоў. З археолёгічных дан-
ных і гістарычных дакумэнтаў, вядома, што ўжо ты-
сячу гадоў таму назад, у IX, X і далейшых стагодзь
дзях, беларусы і латышы былі добра знаёмы адзін з
адным і вялі паміж сабой ажыўлённы гандэль, карыс
таючыся ракой Дзьвіной як натуральным і вельмі доб
рым шляхам зносін.
Полацкія, себежскія ды апочэцкія крывічы-белару
сы былі першым славянскім народам, з якім пазнаё
міліся латыскія плямёны. Праз беларусаў, і ў бела
рускіх гарадох, пазнаёміліся потым латышы і з ін-
шымі славянскімі плямёнамі ўсходняе Эўропы. Ціка-
ва адзначыць, што, пад уплывам знаёмства і зносін
з беларусамі, латышы пачалі ўсіх усходніх славян
называць, па імені крывічоў-беларусаў "крэвамі"
/krievi/.
У Рыскім мястовым архіве да гэтага часу ў знач
най лічбе захаваліся старадаўнія граматы беларус-
кіх князёў з Полацку, Вітабску і Смаленску, грама
ты Полацкага праваслаўнага біскупа, якому былі
падпарадкаваны праваслаўныя парафіі ў Латвіі, а
таксама і рожныя гандлёвыя ўмовы між беларусамі
і Рыгай. З гэтых грамат і ўмоў можамо даволі вы-
разна ўявіць сябе ўзаемаадносіны абодвых народаў,
беларускага і латыскага.
Узаемныя эканамічныя інтарэсы беларускага і
латыскага народаў пасоўвалі іх да самага цесна
га зьбліжэньня. Дзьвіна, зусім натуральна злу-
чаючы іх, была агульнай калыскай і маткай. Пры
нармальным ходзе гістарычных падзей,усе данныя
былі за тое, каб моцна зсябраваць гэты два на-
роды на грунце дзяржаўным і культурным. Аднак,
староннія сілы, дзяржавы і народы /немцы, швэ-
ды, маскоўцы і палякі/ перашкодзілі нармальна-
му ходу гістарычных імкненьняў абодвых народаў
і ўцягнулі іх на некалькі стагодзьдзяў у чуж-
дыя латышам і беларусам палітычныя камбінацыі.
Сучасная Незалежная Латвійская Дэмакратыч -
ная Рэспубліка, паўстаўшая пасьля ўсясьветнае
вайны 1914-1918 году, ахоплівае тэрыторыю ў
65.791,6 квадратовых кілёмэтраў, з насяленьнем
у 1.857.004 чалавек /на 1 студзеня 1926 году/.
...Нацыянальны склад жыхарства Латвійскае Рэс-
публікі даволі пёстры. Асноўную масу склада -
юць латышы, але значная частка, каля чвэрці ўся
го насяленьня, складаецца з жыхарства іншых на
цыянальнасьцяў, з так званых нацыянальных мен-
шасьцяў. Дзеля таго, што з трох перапісаў,- 10
лютага 1896 году, 14 чэрвеня 1920 году і 10 лю
тага 1925,- атрымаліся аб нацыянальным складзе
жыхарства рожныя данныя, мы тутака даём вынікі
ўсіх трох перапісаў для параўнаньня.

/табліца на стар. 5/

ЛІЧБА БЕЛАРУСАЎ У ЛАТВІІ .

Беларусаў у Латвіі даволі многа. У адзнаку
ад іншых нацыянальных меншасьцяў Латвіі,- нем-
цаў, жыдоў, маскоўцаў і палякаў,- беларусы ў
Латвіі зьяўляюцца не старонім элементам, пры-
шоўшым з чужых краёў, а сталым жыхарствам, ад-
веку жыўшым у краю, асабліва-ж у Латгаліі і
Ілукштанскім павеце Земгальшчыны, дзе беларусы
з давен-даўна шчыльна сядзяць на зямлі і займа
юцца земляробствам. Некаторая частка беларусаў
астаўшыся ў Латгаліі і Ілукшчыне на малых на-
дзелах, або зусім без зямлі, перабралася ў Ры-
гу і іншыя гарады Латвіі, дзе працуе на фабры-
ках і заводах. Шмат беларусаў служыць парабка-
мі на хутарох па усей Латвіі.

Лічба беларускага жыхарства ў Латвіі ў рож
ныя перапісы была паказана па-рожнаму.
...перапісы, 1920 і 1925 году, далі для бе
ларусаў значна меншыя лічбы, чым трэба было ча
каць.
Перапіс 1920 году. вызначыў лічбу беларусаў
у Латвіі ў 75.630 чалавек,..
Другі ўселатвійскі перапіс 10 лютага, які
адбыўся ў самы разгар падрыхтоўкі да знамяніта
га "Беларускага працэсу 1924-25 году", калі ў
Латгаліі былі пушчаны чуткі, што ўсіх, хто за-
пішацца беларусам будуць арыштовываць і цягаць
па турмах, як гэта было роблена з павадырамі бе
ларускага руху,- даў яшчэ большае памяншаньне
лічбы беларускага насельніцтва. Але затое над-
звычайна ўзрасла лічба жыхароў, якія, відаць
для ўласнага спакою, запісалі сябе "рускімі".
Дапраўды-ж, па перапісу 1920 году маскоўцаў бы
ло налічана ўсяго 124.746, а праз пяць гадоў
у часе перапісу 1925 году "рускімі" зарэгістра
валася ўжо аж 193.648 чалавек. Зусім ясна, што
гэткае раптоўнае павялічэньне маскоўцаў на вя-
лізарную лічбу, бліжка што ў 70.000 чалавек,бы
ло магчыма толькі таму, што некалькі дзясяткаў
тысяч беларусаў, зпалоханых рэпрэсыямі запіса-
лася "рускімі".

З самага павярхоўнага агляду табліцы, бачым
як прыгнечваюча-балюча і цяжка адбіўся ў псы-
хіцы маласьвядомага і малапісьменнага беларус-
кага сялянства Латгаліі той разгром, які быў у
учынен беларускай нацыянальнай меншасьці "Бела
рускім працэсам". Вобыскі, арышты і допросы/вы-
пыты/ страшэнна напалохалі беларускае сялянства
А тутака яшчэ група "дзяльцоў" з расійскіх чор-
насоценцаў, асеўшых у Латвіі, выкарыстала мо-
мант арышту дзеячоў і распусьціла чуткі, асаблі
ва ў Люцыншчыне і ў Рэжыцкім павеце сярод права
слаўнага беларускага жыхарства, што ўсіх, хто
лічыць сябе беларусам і скажа за гэтым пры пера
пісу - будуць арыштовываць і садзіць у турму.Вы
пушчаны быў нават спэцыяльны календар для права
слаўных, ў якім расейцы лаялі беларусаў, пужалі
іх усякімі бедамі і радзілі ўсім абавязкова за-
пісывацца "рускімі".
На вялікі жаль, улада зусім не зьвярнула ува
гі на гэтую ганебную, правакацыйную працу, а бе
ларускае грамадзянства ўцягнутае ў"беларускі пра
цэс", ня мела сілы абараніцца ад нападкаў і рас
тлумачыць сялянству ўсю беспадстаўную ілжу ра-
сійскіх чорнасоценцаў. І вось цэлыя дзясяткі ты
сячаў беларускіх сялян Люцыншчыны і Рэжыччыны
пачалі ў часе перапісу запісвацца "рускімі", і
такім чынам павялічылі лік велікарусаў у Латвіі
з 124.746 чалавек аж да 193.648 чалавек.
Большасьць беларусаў, як ужо зазначалася, жы
ве на вёсках Латгаліі, але ёсьць беларусы і ў
латвійскіх гарадох: у Рызе, у Дзьвінску, Люцыну,
Рэжыцы, Краслаўцы, Якабштаце, Мітаве і Лібаве.
Нацыянальная сьвядомасьць беларускага жыхар-
ства ў Латвіі толькі-толькі пачынае абуджацца.
Да самага апошняга часу шмат хто з беларусаў лі
чыў сябе расейцам, многа былі і такіх, што лічы
лі сябе палякамі. Сталася гэта таму, што ў ста-
рай царскай Расеі ўсіх тых, хто хадзіў у царкву
і быў праваслаўнага спавяданьня, лічылі расейца
мі, а тых, хто маліўся ў касьцёле і належаў да
каталіцкага спавяданьня, залічвалі да палякаў .
Гэтая блытаніна між спавяданьнем і нацыяналь-
насьцю ня толькі не спынілася да гэтага часу,
але наадварот: некаторыя расейскія былыя чыноў-
нікі яшчэ і сёнека крычаць, што кожны праваслаў
ны - гэта расеяц, а польскія паны і пад панкіда
сёнешняга дня ўсіх каталікаў залічаюць да паля-
каў.
Аднак, пяць гадоў беларускай нацыянальна-ад-
раджэнчай працы ў Латвіі дарма не загінулі.-Уз-
гадавалася ўжо новая маладая, нацыянальна-сьвя-
домая беларуская інтэлігэнцыя, расьце беларуская
моладзь ў беларускіх школах, пашыраецца асьвета
ў роднай мове і ўтвараюцца ўсё новыя і новыя бе
ларускія арганізацыі. Але самае галоўнае гэта
тое, што беларускі адраджэнчы рух у Латвіі вы -
ліўся ў формы запраўды дэмакратычныя і нясе бе-
ларускай меншасьці ня толькі нацыянальнае, але
і сацыяльнае абуджэньне.

К. Езавітаў.

БЕЛАРУСКІЯ ГРАМАДЗКІЯ АРГАНІЗАЦЫІ

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКІХ ВУЧЫЦЯЛЁЎ У ЛАТВІІ

З поваду таго, што Латгалія ў першыя годы не залежнага Істнаваньня Латвіі зьяўлялася мейсцам безупынных бояк, беларуская нацыянальная меншасьць ня мела магчымасьці арганізавацца ў свае нацыянальныя арганізацыі, бо галоўная масса беларускае меншасьці як раз жыве ва Усходняй Латгаліі і Ілукштаншчыне, дзе гэтыя бойкі адбываліся. Таму беларуская меншасьць значна спазьнілася са сваей арганізацыяй ў параўнаньні з іншымі меншасьцямі Латвіі — немцамі, жыдамі, расейцамі, палякамі — якія маюць значны лік сваей інтэлігэнцыі і гандлёва-прамысловай інтэлігэнцыі ў цэнтральных гарадох Латвіі, асабліва-ж ў Рызе.

Толькі вясной 1921 году адчыняецца ў Дзьвінску беларускае культурна-прсьветнае т-ва "БАЦЬКАЎШЧЫНА", якое пачынае клапаціцца аб беларускіх школах ў Латвіі і арганізуе ўлетку 1921 году першыя ў Латвіі летнія курсы беларусазнаўства для вучыцялёў беларусаў. У восені таго-ж году, захадамі таго-ж таварыства адчыняецца ў Дзьвінскім павеце першых 16 беларускіх пачатковых школ. Затым для кіраваньня імі быў адчынены Беларускі Аддзел пры Міністэрстве Асьветы Латвіі.

Першыя два гады працы, 1921-шы і 1922-гі, беларускія настаўнікі не адчувалі патрэбы ў адчыненьні свайго асобнага настаўніцкага таварыства, бо т-ва "Бацькаўшчына" мела ў сваім праўленьні пераважна настаўнікаў беларускіх школ і гэткім чынам ў пэўнай меры замяняла вучыцялем сваю арганізацыю, а для абароны сваіх прафэсыянальных інтэрэсаў беларускае настаўніцтва як вучыцельства іншых нацыянальнасьцяў увайходзіла ў паветовыя вучыцельскія аб'еднаньня.

У 1923 годзе, ў зьвязку з ўзростам беларускага грамадзянства, а таксама ў зьвязку з распачаўшымся падзелам вучыцялёў Латвіі на рожныя групы і аб'еднаньня /па нацыянальнасьцям і палітычным поглядам/, беларускія настаўнікі ўбачылі, што прыйшоў час для стварэньня асобнага беларускага вучыцельскага аб'ядноньня, незалежнага ад чужых уплываў. На сваім Кангрэсе 10-11 жніўня 1923 году беларускія настаўнікі пастанавілі залажыць беларускі настаўніцкі хаўрус.

2-га верасня 1925 году Рыскі Акругову Суд зацьвердзіў статут "Таварыства Беларускіх Вучыцялёў ў Латвіі" і таварыства гэта прыступіла да працы.

За каорткі час свайго Істнаваньня Т-ва беларускіх вучыцялёў аб'еднала каля сябе немальўсё беларускае настаўніцтва і мае цяпераж каля 80 сяброў. Большасьць беларускага настаўніцтва належыць дэмакратычнага напрамку, а таму ўжо ў першы год свайго Істнаваньня "т-ва беларускіх вучыцялёў" ўвайшло сябром ў "Агульналатвійскі Вучыцельскі Хаўрус", які таксама прытрымліваеца дэмакратычнага кірунку.

Галоўную ўвагу ў сваей працы "Т-ва беларускіх вучыцялёў" накіроўвае на разьвіцьцё беларускае школы ў Латвіі. З гэтай мэтай сябры таварыства энэргійна працуюць сярод бацькоў і вучняў, паднімаючы іхнюю нацыянальную сьвядомасьць і цікавасьць да школы і асьветы наогул, робяць адлічэньні са свае пэнсыі на закупку бедным вучням сваіх школ вучэбных прыладаў, робюць узносы на падтрымку беларускіх студэнтаў ў асобны Студэнцкі Стыпэндзіяльны Фонд, які арганізаваны пры Беларускім Аддзеле, нарэшце, адчыняюць прыватныя беларускія школы. Да гэтага часу "Т-вам беларускіх вучыцялёў" было адчынена пакуль-што 2 прыватных школы: пачатковая школа ў вёсцы Шылава ў Люцыншчыне і школа для дарослых ў Рызе на Чырвонай Дзьвіне. Пад рэдакцыяй старшыні т-ва К.Б.Езавітава выходзе ў Рызе на беларускай мове педагогічна- грамадзкі штомесячнік "БЕЛАРУСКАЯ ШКОЛА У ЛАТВІІ".

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСАЎ-ВЫБАРШЧЫКАЎ

У Латвійскі Сойм, павятовыя, валасныя і гарадзкія самаўрады ў Латвіі.

Беларуская нацыянальная меншасьць у Латвіі пачала ў 1921 годзе сваю самаарганізацыю са стварэньня сеткі беларускіх культурна-асьветных таварыстваў і пачатковых школ. Гэтая праца захапіла ўсе сілы беларускай сьвядомай інтэлігэнцыі на цэлы шэраг гадоў. 1921-ы, 22-і, 23-і і 24-ы гады былі аддадзены выключна культурна-асьветнай працы.

Палітычныя імкненьні, паскольки яны выяўляліся ў беларускім грамадзянстве ў Латвіі ў гэтыя годы, накіроўваліся, галоўным чынам, да аднае мэты, якая лічылася ідэалам: дабіцца са бе роўных правоў з іншымі нацыянальнымі меншасьцямі Латвіі. Паскольку-ж гэтыя правы найбольш датыкаліся асьветы ў роднай мове, дык зноў-жа ўся беларуская "меншасьцёвая палітыка" круцілася каля далейшага ўмацаваньня сваяе беларускае школы.

Распачаты ў 1924 годзе "Беларускі працэс"у Латвіі, у часе якога беларускіх культурных дзеячоў цягалі па турмах на моцы аднаго толькі падазрэньня, што яны "нешта заціяваюць",— расшытурхаў беларускае грамадзянства і паказаў яму, што яно няможа ізалявацца ад палітычнага жыцьця Латвійскае Рэспублікі і займацца выключна працаю культурна-асьветнаю, што патрэбна выявіць свой палітычны твар, выбраць сабе пэўных сяброў і пайсьці з імі, рашуча адмяжаваўшыся ад тых, хто паказаў сябе ворагам беларускае меншасьці.

Перад беларускім грамадзянствам паўстала пытаньне: з кім ісьці? — Ці з шавіністычна-буржуазнымі латвійскімі партыямі, сябры якіх, як- раз стварылі "Беларускі працэс"?— Ці з латвійскімі сацыялістамі, якія прынцыпова вызнаюць і падтрымоўваюць права кождае нацыі на самавызначэньне.

Само жыцьцё паказала, што беларусам не падарозе з латвійскімі шавіністамі. Беларусы ў Латвіі ня маюць ні свае буржуазіі, ні рэакцыйнага чыноўніцтва; галоўная масса беларускае меншасьці складаецца з малазямельнага і беззямельнага сялянства, працаўнікоў сельскіх і прамысловых ды горскі сьвядомае беларускае інтэлігэнцыі, якая працуе настаўнікамі ў беларускіх школах. Зусім ясна, што па нацыянальнаму свайму складу, па сацыяльным і нацыянальным сваім інтарэсам беларуская меншасьць павінна арыентавацца на левыя латвійскія партыі і толькі сярод іх можа знайсьці сабе шчырых прыяцеляў у сваім змаганьні за нацыянальна-сацыяльнае адраджэньне.

Такім чынам выходзіла, што беларусы ў Латвіі маглі-б цалком уліцца ў якую-колечы левую сацыялістычную партыю, калі-б яна ўзяла на са бе шырокую абарону ня толькі сацыяльных, але і нацыянальных інтарэсаў беларускае меншасьці ды, наагул, зацікавілася бы ў належнай меры беларускім пытаньнем. Нажаль у Латвіі не знайшлося латыскай сацыялістычнай партыі, якая бы пайшла на спатканьне беларусам. А таму беларускае грамадзянства залажыла ў 1925 годзе сваё ўласнае палітычнае аб'еднаньне —"Таварыства беларусаў-выбаршчыкаў"у Дзяржаўны Сойм, валасныя, павятовыя і гарадзкія самаўрады ў Латвіі".

"Т-ва беларусаў-выбаршчыкаў" мае сваю палітычную праграму, якая мае шмат агульнага з праграмай латвійскіх сацыял-дэмакратаў, але адрожніваецца ад іх тым, што абараняе яшчэ цэлы шэраг нацыянальна-беларускіх інтарэсаў.

У часе выбараў 1925 году ў Латвійскі Сойм, маладое "Т-ва беларусаў-выбаршчыкаў" мала яшчэ было з'арганізавана, аднак яно ўзяло ўдзел у гэтых выбарах і выставіла свой беларускі сьпісак. Як і можна было спадзявацца, беларускі сьпісак на гэты раз сабраў толькі палову патрэбнае лічбы галасоў, бо падрыхтоўка да выбараў вялася слабая, ды і наагул беларусы, хаця-ж і не па свае віне, але вельмі спазьніліся з выбарачнай кампаніяй.

БЕЛАРУСКАЕ АСЬВЕТНАЕ ТАВАРЫСТВА "БЕЛАРУСКАЯ ХАТА".

Таварыства залажылася 20 сьнежня 1924 году ў Рызе і павяло сваю працу спачатку сярод беларускага жыхарства на Маскоўскім Фарштаце, а затым у 1925 годзе перанясло сваю дзейнасьць на Чырвоную Дзьвіну. Тутака, на Сымаоўскай вуліцы № 14/16, у доме "Праводніка", Т-ва зрабіла капітальны рамонт, арганізавала прыватную беларускую школу, якую потым узяў на сваю ўтрыманьне мястовы самаўрад г. Рыгі, наладзіла добрую сцэну, пабудавала залю і палажыла моцны грунт для новага беларускагаася родку ў Рызе.

Цяперака ў 4-х павярховым будынку, адрамантаваным Т-вам "Беларуская Хата", працуюць гэткія беларускія установы: Дзяржаўныя беларускія 2-х гадовыя настаўніцкія курсы з інтэрнатам пры іх, 2-я Рыская мястовая 6-ці кля совая беларуская школа, Рыская прыватная дадатковая вячэрняя школа для дарослых, утрымоўваемая "Т-вам беларускіх вучцялёў", і, на рэшце, тамака-ж распачала сваю працу драматычная студыя "Т-ва Беларускага Тэатру".

Залю Т-ва карыстаюцца ня толькі беларусы, але дужа часта ў ёй ставяць свае вечарыны рожныя арганізацыі іншых нацыянальнасьцяў.

Сябрамі Т-ва зьяўляюцца, пераважна, беларускія рабочыя з рожных фабрык і заводаў Чырвонай Дзьвіны і Мюльграбена. Кіраўніча-арганізацыйная праца ў Т-ве ляжыць на вучцялёх вышэй памянёных беларускіх школ, што месьцяцца ў будынку Т-ва.

БЕЛАРУСКАЕ КУЛЬТУРНА-ПРАСЬВЕТНАЕ ТАВАРЫСТВА "ПРАСЬВЕТА".

Таварыства заснавалась 28 ліпеня 1926 году з мэтаю пашырэньня і падтрыманьня асьветы сярод беларускага жыхарства ў Латвіі. За час свайго існаваньня Т-вам былі наладжаны спэктаклі: ў г. Дзьвінску і ў Дзьвінскім павеце /Пустынь і Прыдруйск/, грашовая латарэя, Вячэрнія Курсы для дарослых у г. Дзьвінску. У 1927 годзе Т-ва мае 142 сябры.

БЕЛАРУСКАЕ КУЛЬТУРНА-ПРАСЬВЕТНАЕ ТАВАРЫСТВА "РУНЬ".

Т-ва заснавана 19 сакавіка 1924 году.

БЕЛАРУСКАЕ СЕЛЬСКА-ГАСПАДАРЧАЕ ТАВАРЫСТВА "АРАТАЙ".

Таварыства заснавалась ў верасьні 1927 году з мэтаю дапамагчы беларускаму грамадзянству Латвіі ў сельска-гаспадарчых справах.

БЕЛАРУСКАЕ ЦЭНТРАЛЬНАЕ ПАЗЫЧНОВА-ЗЬБЕРАГАЛЬНАЕ ТАВАРЫСТВА Ў ЛАТВІІ.

Таварыства існуе з 1-га лістападу 1925 г. Лік сяброў 45. Балянс за 1926 год 8505,50.

БЕЛАРУСКІ ПРАСЬВЕТНЫ КААПЭРАТЫЎ "КУЛЬТУРА І ПРАЦА".

Каапэратыў заснаваўся 29 лістападу 1927 г. з мэтаю дапамагчы беларускаму жыхарству Латвіі ў набыцьці кніжак, пісьменых прыладаў, мастацкіх вытвараў і г.д.

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРУ Ў ЛАТВІІ.

Пачынаючы з летку 1921 году, беларусы ў Латвіі пачалі рыхтавацца да адчыненьня свайго беларускага тэатру.

Улетку зазначанага году ў Дзьвінску пры т-ве "Бацькаўшчына" арганізавалася беларуская вандроўная трупа пад кіраўніцтвам С. Залускага, якая з вялікім посьпехам ставіла спэктаклі ў Дзьвінску, Рэжыцы, Краславе і Бароўцы. Дзякуючы таму, што прыватная беларуская трупа ня была ў свой час падтрымана, яна ў канцы 1921 году з-за недахопу сродкаў спыніла сваю дзейнасьць.

Замест гэтае трупы ўвясну 1922 году ў Дзьвінску пачаў працаваць новы драматычны гурток пад кіраўніцтвам Я. Камаржынскага і Э.Будзько. Гэта трупа зрабіла шмат пастановак у памешканьні Латгальскага Хаўрусу "Саўле", у Дзьвінскім мястовым клюбе, а таксама выяжджала на вёскі і ў мястэчкі.

У 1923 годзе беларускія драматычныя гурткі працавалі ня толькі у Дзьвінску, але і ў Люцыну, Рызе і на вёсках Люцыншчыны і Дзьвіншчыны. Зьявілася неабходнасьць ў заўсёдным беларускім тэатру, каб аб'еднаць ўсе беларускія артыстычныя сілы, а таксама каб падрыхтаваць новых артыстаў і вясковых рэжысёраў.

У 1926 годзе беларусам удалося набыць не вялікае тэатральнае памешканьне ў Рызе на Чырвонай Дзьвіне, Сымонаўскай вул. № 14/16, гдзе пачалі ставіцца беларускія спэктаклі.

У пачатку 1927 году зьявілася ўжо магчымым адчыніць у Рызе "Таварыства беларускага тэатру ў Латвіі". Гэтае таварыства атрымала вызнаньне Беларускага Аддзелу і дапамогу ад Культурнага Фонду, дзякуючы якой і разьвярнула сваю працу.

БЕЛАРУСКАЯ ПРЭСА У ЛАТВІІ

У 1926 і 1927 гадох, а таксама часткова і ў 1925 годзе, у Латвіі працавалі гэткія пэрыядычныя выданьні:

"ГОЛАС БЕЛАРУСА" — тыднёвая беларуская сялянска-работніцкая газэта, пад рэдакцыяй К. Б. Езавітава. Існуе з 1925 году

"БЕЛАРУСКАЯ ШКОЛА У ЛАТВІІ"— Педагогічна-грамадзкі штомесячнік, пад рэдакцыяй К. Б. Езавітава. Існуе з 1926 году.

"ШКОЛЬНАЯ ПРАЦА"— вучнёўскі штомесячнік Дзьвінскае Дзяржаўнае Беларускае гімназіі, пад рэдакцыяй дырэктара гімназіі С. П. Сахарава.

"ГАСПАДАР"— Сельска-гаспадарчы штомесячнік, пад рэдакцыяй Я. А. Шчорса. Існуе з 1926 году

"НА ЧУЖЫНЕ"— часопіс пад рэдакцыяй Г. Казачага. Вышла ў Рызе ў 1920 годзе.

"ЛАСТАУКА"— вучнёўскі штомесячнік, выдаваўся ў 1923 і 1924 гадох вучнямі Люцынскай беларускай гімназіі, пад рэдакцыяй дырэктара гімназіі К. Езавітава.

СЬПІС БЕЛАРУСКІХ ШКОЛ І НАСТАЎНІЦТВА У 1927-28 НАВУЧАЛЬНЫМ ГОДЗЕ.

Дзьвінскі павет.

1. НЭЎЛЯНСКАЯ - Габран Моніка.
2. МАЙШЭЛЬСКАЯ - Багінская Клара.
3. ПЛЕЙКАЎСКАЯ - Вальтэр Віктар.
4. КАРКЛІНАЎСКАЯ - Мадзелеўская Вольга, Розэнбэрг Марта.
5. КРУМАНАЎСКАЯ - Красьневіч Станіслаў.
6. ПРЫДРУЙСКАЯ - Дубавік Канстанцін, Дубавік Марыя, Мэжак Андрэй.

/працяг на стар.5/

Нацыянальны склад ЛатвII згодна трох перапI саў.

Нацыянальнасьць:	ЛIчэбныя данныя згодна перапIсаў:		
	I0лютага 1897 г.	I4 чэрвеня I920 г.	I0лютага I925 г.
ЛатышI..........	I.3I6.I69	I.I6I.404	I.354.I26
Маскоўцы........	I52.68I	I24.746	I93.648
Беларусы........	8I.986	75.630	38.0I0
Немцы...........	I36.552	58.II3	70.964
Жыды............	II9.569	79.644	95. 675
ПалякI..........	62.700	54.567	5I.I43
ЛIтвIны.........	25.3I5	25.588	23.I92
Эстонцы.........	I7.700	8.769	7.893
Iншыя...........	6.486	3.84I	7.6I2
Невядомае нацыянальнасьцI.	I.349	3.829	2542
Разам........	I.929.387	I.596.I3I	I.844.805

ЗНАЕМЦЕСЯ: "ТУТЭЙШЫЯ".

"Тутэйшыя" ўтварылIся ў 1987 годзе як нефармалы. Зараз гэта таварыства маладых лIтаратараў пры Саюзе пIсьменьнIкаў БеларусI.

Тутэйшаўцаў аб'ядноўвае агульны клопат аб беларускай мове, справа прэстыжу нашае мовы I лIтаратуры, актыўная грамадзянская пазIцыя, якая сыходзIць з традыцый беларускIх класIкаў — ЯнкI Купалы, Алеся Гаруна, МаксIма Гарэцкага.

"Тутэйшыя" спрабуюць аднавIць "Дзяды"- старажытную беларускую традыцыю памIнаньня I шанаваньня продкаў

Таварыства праводзIць вечарыны, сустрэчы з людзьмI, дзе абмяркоўваюцца лIтаратурныя, грамадзка-палIтычныя пытаньня.

У студзенI "Тутэйшыя" ўдзельнIчалI ў ДругIм Вальным Сойме у ВIльнI.

"Тутэйшыя" лIчуць, што трэба аднавIць беларускую нацыянальную сымболIку, вярнуць мове лацIнскI шрыфт, ужыць сваю, гIстарычную, а не польскую, назву нашае сталIцы - Менск.

ВЕСТКI З БЕЛАРУСI.

ПрэзIдыум Вярхоўнага Савета /Рады/ БССР прыняў указ, якI для "аховы правапарадку I законных правоў грамадзян?!" забараняе карыстаньне незарэгIстраванай сымболIкай, а таксама распаўсюджваньне нефармальных выданьняў якIя не прайшлI нажнIцаў ГлаўлIта /цэнзуры/.

У Доме лIтаратара мIлIцыянты, ў пылу будаваньня прававой дзяржавы, ўзламалI пакой I "канфIскавалI" I0 тысячаў экзэмпляраў "НАВIН" Аказалася, яны "шукалI бомбу" I выпадкова натрапIлI на "падпольную антысавецкую лIтаратуру".

НА ФРАНТАХ ЛАТВII

Сёньня у ЛатвII складанае становIшча з нацыянальным пытаньнем. Адна з костак раздора — дзяржаўнасьць латыскае мовы.

Народны Фронт ЛатвII лIчыць нацыянальнае самаўсьведамленьне — каштоўнасьцю, якая зьяўляецца важкIм фактарам адраджэньня грамадства. I таму НФЛ гарантыруе нацыянальным меншынствам права на разьвIцьцё Iх культур I пIсьменасьцI на роднай мове, што I адлюстравана ў праграме НФЛ.

Плады, так званага, "двухмоўя" сёньня мы бачым на прыкладзе БеларусI. Дзе большасьць беларусаў ня толькI ня можа, але I не жадае размаўляць на мове сваIх продкаў. За такое ж дзяржаўнае двухмоў'е ў ЛатвII, зараз выступае "Iнтэрфронт".

Навошта гэтае двухмоў'е расейскай бюракратыI — вядома: Iм не хапае розуму вывучыць мову народа на зямлI якога яны жывуць I якIм кIруюць. Навошта гэтае двухмоўе працоўным расейцам, калI карыстаньне сваёй мовай Iм гарантуецца — не вядома. Можа яны прысутнIчаюць на палIтычных шабашах Iнтэрфронту дзеля падтрымкI амбIцый сваIх кроўных братоў/мала што бюракратаў, але сваIх, родных/?

Стварэньне ЛатвIйскага Таварыства Рускай Культуры паказала, што I сярод рускIх ёсьць ня толькI Iнтэрфронтаўцы. "Истинные интернационалисты" ганьбяць "господ из ЛОРКА" прыкладна тымI ж мэтодамI, што I сыцылIйская мафIя сваIх ворагаў — яшчэ б, зараз яны ня могуць весьцI свае прамовы ад Iмя ўсIх расейцаў

НенавIсьць да IнтэлIгенцыI, да дэмакратыI, да ўсяго I ўсIх, што ня ўкладаваецца ў сталIнскую канцэпцыю сацыялIзма — асноўная рыса, якая падкрэсьлIвае агульны дух Iнтэрфронтаўскiх мIтынгаў, мIтынгаў, пасьля якIх з галавы не выходзIць першы куплет дзяржаўнага гIмну СССР.

/працяг са стар.4 /

7. ЗЯЛЕНШЧЫНСКАЯ - КамаржынскI Язэп.
8. ВАЙЦЮЛЕЎСКАЯ - АстроўскI ФэлIцыян.
9. ТАЛОЕЎСКАЯ - КазлоўскI Данат, Габран Люцыя.
10. КУЗЬМIНАЎСКАЯ - Талерка МIкола.
II. ЛУПАНДАЎСКАЯ - ДварэцкI Аўгуст, Кленбэрг МIльда.
I2. КЕЛАЎСКАЯ - МахноўскI Аляксандр, Салаўёва АнтанIна.
I3. ЗАРЭЦКАЯ - ПашкевIч-ЛепIн Гэлена, Дзяргач ВIктар.
I4. КОКIНСКАЯ - КлагIш Язэп.
I5. ДУДЭЛЬСКАЯ - КлагIш Антон.
I6. ДЗЬВIНСКАЯ - Кастылюк Якуб, СвIлэ К., АляксандровIч Канстантын, Фёдарава Марыя, МасальскI Пятро, Альстэр Роза.

ЛюцынскI павет.

I. ЛЯЎДЭРСКАЯ - ХруцкI Еўстаф, Чэркоўская КлаўдзIя, НIкIфароўская Марыя, Крустынь АлдонIя.
2. ЦУЦУРАЎСКАЯ - Воркуль ЦIмафей, Яўнзэм МелIя.
3. РУДНIНСКАЯ - Захарава Марыя.
4. КАНЕЦПОЛЬСКАЯ - НIкIфароўскI ВасIль, Раман ЗIнаIда.
5. ЦУЦУРКАЎСКАЯ - РуднIкаў ВасIль.
6. ПIТЭРСКАЯ - ЭйгIм Гэлена.
7. ЛУНЕЎСКАЯ - НIкIфароўскI КанстанцIн, НIкIфароўская Марыя.
8. НЯМЕЦКА-ГОРСКАЯ - Еленеўская ФеадосIя,ДалIба АнтанIна.
9. ШУШКАЎСКАЯ - МацыеўскI Сымон, Мацыеўская Кацярына.
10. ЧЫЎЧЫСКАЯ - Лазаронак ВасIль, ПIльвIнская Марыя.
II. ШЫЛАЎСКАЯ - ЗэйглIш Кацярына.
I2. ЗАЛЕСКАЯ - Крэсьцьянцаў ЕўдакIм, ЖукоўскI Пятро.
I3. РУЛЕЎСКАЯ - Брыц СIльвIя, АтлеўнIкаў ЛеанIд.
I4. ЛЮЦЫНСКАЯ - Жданка РаIса, Казека Сяргей, Казека СтэфанIя, Іваноў МIхаIл, ГудлеўскI Аляксей, Чыган ЛIдзIя.

/працяг будзе/

„Пагоня"

/МаксІм БагдановІч/.

ТолькІ ў сэрцы трывожным пачую
За КраІну радзІмую жах.
Успомню Вострую Браму Сьвятую
І ваякаў на грозных канях.

Ў белай пене праносяцца конІ,
Рвуцца, ймкнуцца І цяжка хрыпяць;
Старадаўняй ЛІтоўскай ПагонІ
НІ разьбІць, нІ спынІць, нІ стрымаць.

У бязьмежную даль вы лятіце,
А за вамІ, прад вамІ - гады.
Вы за кІм у пагоню сьпяшыце?
Дзе шляхІ Вашы йдуць І куды?

Мо'яны, Беларусь, панясьлІся
За ТваІмІ дзяцьмІ уздагон,
Што забылІ Цябе, адраклІся.
ПрадалІ, І аддалІ ў палон?

БІцце ў сэрцы Іх,- бІцце мячамІ,
Не давайце чужынцамІ быць!
Хай пачуюць, як сэрца начамІ
Аб радзІмай староньцы балІць...

МацІ родная, МацІ-КраІна,
Ня усьцІшыцца гэтакІ боль!...
Ты прабач, Ты прыймІ свайго сына,
За Цабе яму ўмерцІ дазволь.

Алесь Гарун

У чатырохлецце „Н-е Нівы."

Ты, мой брат, каго зваць Беларусам,
Роднай мовы сваей ні цурайся;
Як ні зрокся яе пад прымусам,
Так і вольны цяпер ні зракайся.
Ад дзядоу і ад прадзеду, браце,
Гэта скарб нам адзін захаваусь,
У селянскай аграбленай хаце
Толькі ен нізабраны астауся.
У старыну Беларус. ні падданы,
Гаспадарыу, быу сам над сабою
І далека у сьвеці быу знаны
За літоускай і ляшской зямлею.
Але час прамінуу. і нядоля
На народ, як бы камень, звалілась,
Беларуская слава і воля
Адыйшла, адцьвіла, закацілась.
Ні зьменяючы шэрай апраткі,
Працавау ты, як вол, гаратліва,
А у хаці тваей нідастаткі,
А на ніве тваей ніурадліва.
А чаму? Ты ні здольны, ці хворы,
Ці благі гаспадар, ці пьяніца?
Мусіць не! Бо і іншым у пору
У цябе гаспадарыць научыцца.
Сьветлы розум твой, брат, але дзетак
Ад цябе, як і усе, адбіралі
І на бацькаускі родны палетак
Працаваць—памагаць ні пушчалі.
Хто хацеу, той і сьмеу рабаваці,
Без прыпросу з'ежджаліся госьці—
Абдзіраць, аб'едаць апіваці
І крышыць гаспадарскія косьці.

Можа б ты і памер і загінуу,
Каб ні вешчая мова Бояна
Хто ж быу, добры, яе хоць пакінуу?
Як жэ так, што яшчэ ні забрана?
Бо што бачылі госцікі-гэрцы
І зямлю, і лясы, і кілімы,—
Усе забралі. А мову у сэрцы.
У сваім сэрцы хавалі-нясьлі мы.
Дык шануй, Беларус, сваю мову—
Гэта скарб нам на вечныя годы;
За пашану радзімаму слову
Ушануюць нас брэцця-народы!

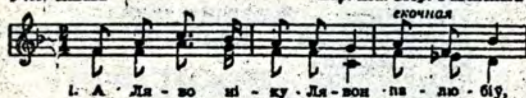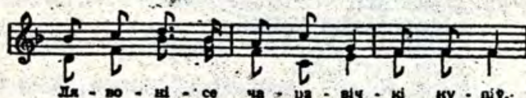

Сьпяваем Беларускія песьні
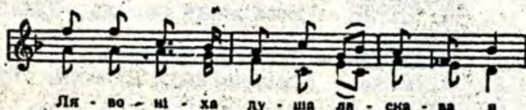
ЛЯВОНІХА
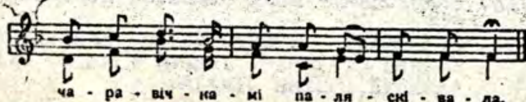
на 2 галасы

Уіно, Жвава — Нар. мэл. збор. Равенскага

1. А ЛявонІху Лявон палюбІў,
ЛявонІсе чаравІчкІ купІў.
ЛявонІха душа ласкавая
ЧаравІчкамІ палянскІвала.

2. А ЛявонІха ня жонка была
Ня мытую мне кашульку дала,
Ня мытую, не качаную,
У суседа пазычаную.

3. Як я молада ў матулькІ была
Як вІшанька у садочку цьвІла:
ЦьвІла, цьвІла ды пацьвІтывала,
З малайцамІ ды пагулІвала.

4. Ой, згубІла мяне мамачка мая,
Што за цябе мяне замуж аддала.
Ой, чаму цябе пярун не забІў,
Як ты мяне маладзеньку любІў".

Адрас для лІстоў: 226024, РИГА, ул. Силциема, д. 9, кв. 11. Ивановой Л. П.
Адрас БКТ "СЬВІТАНАК": РИГА, АМАТУ-5.
Старшыня Т-ва-Сяржук Кузняцоў т. 28-85-23.
Нумар падрыхтаваў Вадзім ПаўловІч.